

Я.П. ГАВРИСЮК, доц., НТУ «ХПІ», Харків
К.А. ЧУНІХІНА, магістрант, НТУ «ХПІ», Харків

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

У статті розглянуті показники ліквідності та платоспроможності, за допомогою яких можна оцінити фінансове становище підприємства

В статье рассмотрены показатели ликвидности и платежеспособности, с помощью которых можно оценить финансовое положение предприятия

The article deals with liquidity and solvency, to help you assess the financial position of the company

Ключові слова: фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність, діагностика, коефіцієнт.

Вступ Одними з головних проблем в діяльності багатьох підприємств є відсутність гнучкого фінансового планування та аналізу, несвоєчасне виявлення фінансової нестабільності. Тому важливо своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності, відшукати управлінські рішення, які поліпшать фінансовий стан підприємства. В сучасних умовах проблеми діагностики фінансового стану підприємств все ще є актуальними і тому потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання Метою даної роботи є проведення аналізу впливання показників ліквідності та платоспроможності на фінансовий стан підприємства.

Методологія Діагностика фінансового стану підприємства є актуальним питанням, аналіз якого проводиться на основі нормативних і законодавчих актів України.

Результати дослідження Діагностика фінансового стану - це процес оцінки (кількісної, якісної) роботи об'єкта, оцінка його ліквідності та платоспроможності. Проведення дослідження фінансового стану дає змогу не тільки виявити проблеми та причини їх виникнення, а й визначити шляхи їх усунення. Діагностика фінансового стану підприємства передбачає використання різних методів, прийомів, за допомогою яких можна оцінити фінансовий стан підприємства, з допомогою використання системи фінансових показників та коефіцієнтів.

Одними з важливих показників оцінки економічного потенціалу підприємства є показники ліквідності та платоспроможності.

Аналіз платоспроможності необхідний не тільки для підприємств з метою оцінки і прогнозування фінансової діяльності, але і для зовнішніх інвесторів. Перш ніж видавати кредит, зовнішній інвестор повинен упевнитися в кредитоспроможності позичальника. То ж повинні зробити і підприємства, які хочуть вступити у економічні відносини один з одним. Особливо важливо знати про фінансові можливості партнера, якщо виникає питання про надання йому комерційного кредиту або відстрочення платежу. Оцінка платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх в грошову готівку. Поняття платежездатності і ліквідності дуже близькі, але друге більш містке, бо від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність, той же час ліквідність характеризує не тільки поточне проведення розрахунків, але і перспективу ділової активності. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні середовищу по активу, згрупованих по ступеню убиваючої ліквідності, з короткостроковими зобов'язаннями по пасиву, які групуються по ступеню терміновості їх погашення. Найбільш мобільною частиною ліквідних коштів є гроші і короткострокові фінансові вкладення. До другої групи відносяться готова продукція, товари відвантажені і дебіторська заборгованість. Ліквідність цієї групи поточних активів залежить від своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банках, від попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форм розрахунків і ін. Значно більший термін знадобиться для перетворення виробничих запасів і незавершеного виробництва на готову продукцію, а потім в грошову готівку. Показники ліквідності і платоспроможності застосовуються для оцінки спроможності підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

До показників ліквідності та платоспроможності відносяться:

- коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)
- коефіцієнт швидкої ліквідності
- коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності).

Збільшення коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності говорить про

те, що фінансовий стан підприємства покращується. Щоб визначити поточну платоспроможність, необхідно ліквідні засоби першої групи порівняти з платіжними зобов'язаннями першої групи. Ідеальний варіант, якщо коефіціє-

єнт складатиме одиницю або трохи більше. За даними балансу цей показник можна розрахувати тільки один раз на місяць або квартал. Підприємства ж проводять розрахунки з кредиторами щодня. Тому для оперативного аналізу поточної платоспроможності, щоденного контролю за надходженням засобів від продажу продукції, від погашення дебіторської заборгованості і іншими надходженнями грошових коштів, а також для контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед постачальниками і іншими кредиторами складається платіжний календар, в якому, з одного боку, підраховуються наявні і очікувані платіжні засоби, а з іншої - платіжні зобов'язання на цей же період (1,5,10,15 днів, місяць).

Оперативний платіжний календар складається на основі даних про відвантаження і реалізацію продукції, про закупівлі засобів виробництва, документів про розрахунки по оплаті праці, на видачу авансів працівникам, виписок з рахунків банків і ін. Для оцінки перспективної платоспроможності розраховують наступні показники ліквідності: абсолютний, проміжний і загальний. Абсолютний показник ліквідності визначається відношенням ліквідних засобів першої групи до всієї суми короткострокових боргів підприємства (III розділ пасиву балансу). Його значення визнається достатнім, якщо він вище 0,25 - 0,30. Якщо підприємство у нинішній момент може на 25 - 30% погасити всі свої борги, то його платоспроможність вважається нормальною. Відношення ліквідних засобів перших двох груп до загальної суми короткострокових боргів підприємства є проміжним коефіцієнтом ліквідності. Задовольняє зазвичай співвідношення 1:1. Проте воно може виявитися недостатнім, якщо велику частку ліквідних засобів складає дебіторська заборгованість, частина якої важко своєчасно стягнути. У такі випадки потрібне співвідношення 1,5:1.

Загальний коефіцієнт ліквідності розраховується відношенням всієї суми поточних активів, включаючи запаси і незавершене виробництво (розділ III активу), до загальної суми короткострокові зобов'язань (III розділ пасиву). Задовольняє зазвичай коефіцієнт 1,5-2,0. У нашому прикладі величина коефіцієнта на кінець року значно нижча за норматив, але, враховуючи, що поточні активи представлені в основному грошовими коштами, підприємство збереже високий рівень платоспроможності і в перспективі.

Загальну оцінку платоспроможності дає коефіцієнт покриття, який в економічній літературі також називають коефіцієнтом поточної ліквідності, коефіцієнтом загального покриття, який дорівнює відношенню поточних активів до короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт покриття вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні кредиторські зобо-

в'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на 1 грошову одиницю поточних зобов'язань. Якщо співвідношення менше, ніж 1:1, то поточні зобов'язання перевищують поточні активи. Нормативне значення цього показника дорівнює 2,0.

Таким чином, можна зробити висновок, що чим більше поточних активів (ресурсів, які швидко можна перевести в готівку) та менше короткострокових зобов'язань (борги підприємства, строк погашення яких не перевищує одного року) має підприємство, тим краще його фінансовий стан.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (миттєвої ліквідності), є проміжним коефіцієнтом покриття і показує яка частина поточних активів з відрахуванням запасів і дебіторської заборгованості, платежі по якій очікуються не більш як через 12 місяців після звітної дати, покривається поточними зобов'язаннями. Для підприємств України рекомендована величина цього коефіцієнта коливається у межах від 0,8 до 1,0. Однак вона може бути надзвичайно високою через невинуватене зростання дебіторської заборгованості.

Для покращення коефіцієнту швидкої ліквідності необхідно збільшити найбільш ліквідні активи (кошти у національній та іноземній валюті), або зменшити поточні зобов'язання (зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань. Цей коефіцієнт являється найбільш жорстким критерієм платоспроможності і показує, яку частку короткострокової заборгованості підприємство може погасити найближчим часом. Загальноприйнята величина цього коефіцієнта повинна перевищувати 0,2.

В разі якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності є замалим, необхідно застосовувати заходи щодо його збільшення. Цього можна досягти, якщо збільшити найбільш ліквідні активи, або зменшити найбільш термінові зобов'язання та короткострокові пасиви (короткострокові кредити та поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями). При визначенні платоспроможності бажано розглянути структуру всього капіталу, включаючи основний. Якщо авуари (акції, векселі і інші цінні папери) досить істотні, котируються на біржі, вони можуть бути продані з мінімальними втратами. Авуари гарантують кращу ліквідність, чим деякі товари. У такій ситуації

підприємству не потрібний дуже високий коефіцієнт ліквідності, оскільки оборотний капітал можна стабілізувати продажем частині основного капіталу. І ще один показник ліквідності (коефіцієнт самофінансування) - відношення суми доходу (прибуток + амортизація), що само фінансується, до загальної суми внутрішніх і зовнішніх джерел фінансових доходів (рис.1):

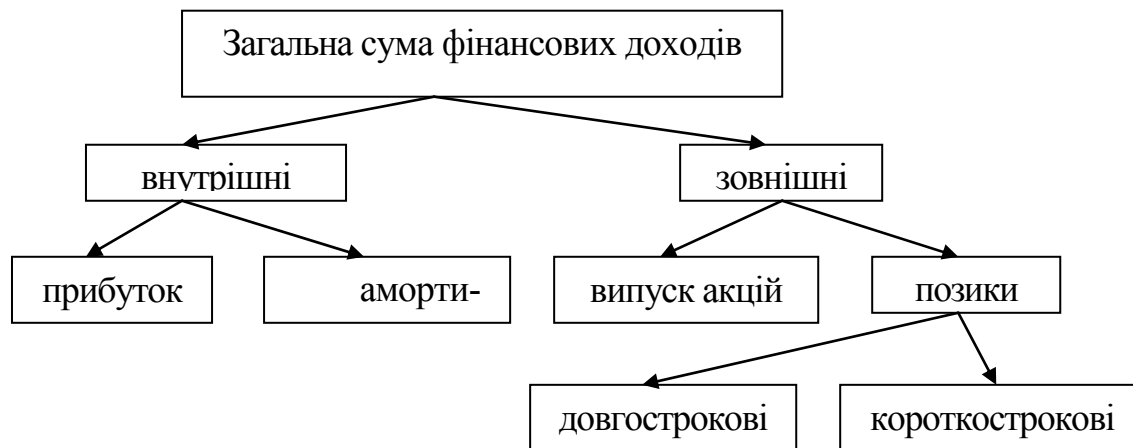

Рис.1 – Джерела фінансових доходів

Даний коефіцієнт можна розрахувати відношенням доходу, що само фінансується, до доданої вартості. Він показує ступінь, з яким підприємство само фінансується у відношенні до створення багатства. Можна визначити також, скільки доходу, що само фінансується, доводиться на одного працівника підприємства. Такі показники розглядаються як одні з кращих критеріїв визначення ліквідності і фінансової незалежності компанії і можуть порівнюватися з іншим підприємствами.

Аналізуючи стан платоспроможності підприємства, необхідно розглядати причини фінансових утруднень, частоту і утворення і тривалість прострочених боргів. Причинами неплатоспроможності можуть бути невиконання плану по виробництву і реалізації продукції; підвищення її собівартості; невиконання запланованого прибутку і як результат – нехватка власних джерел самофінансування підприємства; високий відсоток оподаткування. Однією з причин погіршення платоспроможності може бути неправильне використання оборотного капіталу: відвернення засобів в дебіторську заборгованість, вкладення в надпланові запаси і на інші цілі, які тимчасово не мають джерел фінансування.

Платоспроможність підприємства дуже тісно пов'язана з поняттям кредитоспроможності. Кредитоспроможність - це такий фінансовий стан,

який дозволяє отримати кредит і своєчасно його повернути. В умовах реорганізації банківської системи, переходу банків на господарський розрахунок, зміцнення ролі кредиту корінним чином міняється підхід до споживачів кредиту. Змінився істотно і позичальник. Розширення самостійності, нові форми власності - все це збільшує ризик повернення позики і вимагає оцінки кредитоспроможності при укладенні кредитних договорів, вирішенні питань про можливість і умови кредитування.

При оцінці кредитоспроможності враховуються репутація позичальника, розмір і склад його майна, стан економічної і ринкової кон'юнктури, стійкість фінансового стану і ін.

На першому етапі аналізу кредитоспроможності банк вивчає діагностичну інформацію про клієнта, до складу якої входять акуратність оплати рахунків кредиторів і інших інвесторів, тенденції розвитку підприємства, мотиви звернення за позикою, склад і розмір боргів підприємства. Якщо це нове підприємство, то вивчається його бізнес-план.

Інформація про склад і розмір активів (майна) підприємства використовується при визначенні суми кредиту, яка може бути видана клієнтові. Вивчення складу активів дозволить встановити частку високоліквідних засобів, які можна при необхідності швидко реалізувати і перетворити на гроші (товари відпущені, дебіторська заборгованість, дефіцитні матеріальні запаси і так далі).

Другий етап визначення кредитоспроможності передбачає оцінку фінансового стану позичальника і його стійкості. Тут враховуються не тільки платоспроможність, але і ряд інших показників: рівень рентабельності виробництва, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, ефект фінансового важеля, наявність власного оборотного капіталу, стабільність виконання виробничих планів, питома вага заборгованості по кредитах у валовому доході, співвідношення темпів зростання валової продукції з темпами зростання кредитів банку, суми і терміни простроченої заборгованості по кредитах і ін.

При оцінці платоспроможності і кредитоспроможності підприємства потрібно враховувати, що проміжний коефіцієнт ліквідності не повинен опускатися нижче 0,5, а загальний коефіцієнт - нижче 1,5. При загальному коефіцієнті ліквідності <1 підприємство відноситься до першого класу, при 1- 1,5 - до другого, $>1,5$ - до третього класу. Якщо підприємство відноситься до першого класу, це означає, що банк має справу з некредитоспромож-

ним підприємством. Банк може видати йому кредит тільки на особливих умовах або під великий відсоток.

По рівню рентабельності до першого класу відносяться підприємства з показником до 25%, до другого - 25-30%, третьому класу - понад 30%. І так по кожному показнику.

Оцінка показників може здійснюватися експертним шляхом працівниками банків. При необхідності як експерти можуть притягуватися фахівці і учені.

Розрахункове значення ступеня ризику R для конкретного підприємства визначається за середньою арифметичною.

Мінімальне значення показника ступеня ризику, рівне 1, означає, що при видачі кредиту банк дуже ризикує, а при максимальному значенні, рівному 3, ризик майже відсутній. Цей показник використовується при рішенні питання про видачу позики і про процентну плату за кредит. Якщо банк дуже ризикує, то він бере вищий відсоток за кредит.

При оцінці кредитоспроможності господарюючих суб'єктів і ступеня ризику постачальниками фінансових і інших ресурсів може використовуватися багатовимірний порівняльний аналіз різних підприємств по цілому комплексу економічних показників, методика якого описана

Показники ліквідності та платоспроможності є важливими не тільки для керівників підприємства, але й для різних користувачів цією інформацією: коефіцієнт абсолютної ліквідності - для постачальників сировини і матеріалів, коефіцієнт швидкої ліквідності - для банків; коефіцієнт покриття - для покупців, власників акцій і облігацій підприємства.

Висновок Отже, визначення фінансового стану підприємства - це процес оцінювання стану підприємства на певний час, зіставлення фактично досягнутого рівня із нормативним та коригування відповідних складових елементів підприємства на перспективу.

Список використаних джерел 1. П (С) БО 11 «Зобов'язання» із змінами і доповненнями від 31 січня 2000 р. 2. Хмелевський М.О. к.е.н., проф., Сагайдак М.П. к.е.н., доц. Методика оцінки ефективності підприємницької діяльності на внутрішньому і зовнішньому ринках «Економіка, менеджмент, бізнес» №1, 2010 3. Городня Т.А. Аналіз фінансового стану та вдосконалення контролю за фінансовими показниками підприємства 4. Некрасова А.В. Оцінка фінансового стану підприємства: проблеми та шляхи вирішення 5. О.М. Рудницька, Я.Р. Біленська Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств

Надійшло до редколегії 14.02.2012